

Laidiens: 07.07.2009., Nr. 105

Ministru kabineta noteikumi Nr.731

Rīgā 2009.gada 30.jūnijā (prot. Nr.45 20.§)

Darba aizsardzības prasības nodarbināto aizsardzībai pret mākslīgā optiskā starojuma radīto risku darba vidē

Izdoti saskaņā ar Darba aizsardzības likuma 25.panta 18.punktu

I. Vispārīgie jautājumi

1. Noteikumi nosaka darba aizsardzības prasības nodarbināto aizsardzībai pret risku, ko darba vidē rada vai var radīt mākslīgā optiskā starojuma (turpmāk – optiskais starojums) iedarbība uz nodarbinātajiem darba laikā, īpaši uz viņu acīm un ādu.
2. Optiskais starojums ir jebkurš elektromagnētiskais starojums ar viļņa garumu diapazonā no 100 nm līdz 1 mm. Ir šādi optiskā starojuma veidi:
 - 2.1. neviendabīgais starojums – jebkurš optiskais starojums, kas nav lāzera starojums:
 - 2.1.1. ultravioletais starojums – optiskais starojums ar viļņa garumu no 100 nm līdz 400 nm. Ultravioletais diapazons iedalās UVA (315–400 nm), UVB (280–315 nm) un UVC (100–280 nm);
 - 2.1.2. redzamais starojums – optiskais starojums ar viļņa garumu no 380 nm līdz 780 nm;
 - 2.1.3. infrasarkanais starojums – optiskais starojums ar viļņa garumu no 780 nm līdz 1 mm. Infrasarkanais diapazons iedalās ISA (780–1400 nm), ISB (1400–3000 nm) un ISC (3000 nm–1 mm);
 - 2.2. lāzera starojums – optiskais starojums no lāzera ierīces, ar ko var radīt vai pastiprināt elektromagnētisko starojumu optiskā starojuma viļņa garuma diapazonā, galvenokārt izmantojot kontrolētu stimulētu izstarojumu.
3. Izstarojums jeb enerģijas blīvums ir optiskā starojuma avota jauda uz virsmas laukuma vienību, izteikta vatos uz kvadrātmetru (W/m^2).
4. Optiskā starojuma iedarbība ir izstarojuma laika izkliede (integrālis), izteikta džoulos uz kvadrātmetru (J/m^2).
5. Spožums ir optiskā starojuma enerģijas plūsma telpiskā leņķa vienībā uz laukuma vienību, izteikts vatos uz kvadrātmetru uz steradiānu ($\text{W/m}^2 \cdot \text{sr}$).
6. Optiskā starojuma iedarbības līmenis ir starojuma avota izstarojuma iedarbības un spožuma kombinācija, kam ir pakļauts nodarbinātais.

7. Noteikumi attiecas uz visām nodarbinātības jomām, kurās nodarbinātie darba vidē tiek vai var tikt pakļauti optiskā starojuma iedarbībai.

8. Darba devējs nedrīkst pakļaut nodarbinātos tāda optiskā starojuma iedarbībai, kas pārsniedz ekspozīcijas robežvērtības neviendabīgajam starojumam (1.pielikums) un ekspozīcijas robežvērtības lāzera starojumam (2.pielikums).

9. Ekspozīcijas robežvērtības ir optiskā starojuma iedarbības ierobežojumi, kurus ievērojot starojumam pakļautie nodarbinātie ir aizsargāti pret tā kaitīgo ietekmi uz veselību.

10. Par šo noteikumu ievērošanu atbildīgs ir darba devējs.

11. Darba aizsardzības prasību ievērošanu kontrolē Valsts darba inspekcija.

II. Optiskā starojuma iedarbības noteikšana un radītā riska novērtēšana

12. Darba devējs visās darba vietās veic pirmreizēju optiskā starojuma radītā riska novērtējumu, nosakot, vai tajā ir optiskā starojuma avoti, kas varētu izraisīt kaitējumu nodarbinātā veselībai.

13. Ja darba vietā ir optiskā starojuma avots vai nodarbināto veselības pārbaudes rezultāti liecina, ka nodarbināto veselības traucējumus ir izraisījusi vai varēja izraisīt optiskā starojuma iedarbība, darba devējs novērtē optiskā starojuma radīto risku saskaņā ar normatīvajiem aktiem par darba vides iekšējās uzraudzības veikšanas kārtību.

14. Ja darba devējs konstatē, ka optiskais starojums rada vai var radīt risku nodarbināto drošībai un veselībai, viņš saskaņā ar iegūtajiem rezultātiem, ja nepieciešams, veic optiskā starojuma mērījumus vai aprēķinus, ņemot vērā ekspozīcijas robežvērtības (1. un 2.pielikums), kā arī darba aprīkojuma ražotāja sniegto informāciju par izstarojuma līmeņiem (ja attiecīgais aprīkojums rada optisko starojumu).

15. Optiskā starojuma mērījumus ar kalibrētu mēraparatūru, kas atbilstoši ražotāja lietošanas instrukcijai ir piemērota attiecīgā optiskā starojuma mērījumu veikšanai, veic:

15.1. Metroloģijas un akreditācijas valsts aģentūras struktūrvienībā – Latvijas Nacionālajā akreditācijas birojā – atbilstoši standartam LVS EN ISO/IEC 17025:2005 “Testēšanas un kalibrēšanas laboratoriju kompetences vispārīgās prasības” akreditētas laboratorijas;

15.2. citās Eiropas Savienības dalībvalstīs akreditētas institūcijas, kuras tiesīgas veikt optiskā starojuma mērījumus;

15.3. kompetentas institūcijas vai kompetenti speciālisti darba aizsardzības jautājumos;

15.4. darba aizsardzības speciālisti, kuri ieguvuši otrā līmeņa augstāko izglītību darba aizsardzībā atbilstoši normatīvajiem aktiem par apmācību darba aizsardzības jautājumos;

15.5. personas ar atbilstošu kvalifikāciju mērījumu veikšanai.

16. Darba devējs, novērtējot optiskā starojuma radīto risku, īpašu uzmanību pievērš šādiem faktoriem:

16.1. iedarbības līmenim, viļņa garuma diapazonam un iedarbības ilgumam uz nodarbināto;

16.2. ekspozīcijas robežvērtībām (1. un 2.pielikums);

16.3. jebkurai ietekmei uz to nodarbināto drošību un veselību, kuri pakļauti īpašam riskam (tai skaitā pusaudži, grūtnieces un sievietes pēcdzemdību periodā);

16.4. jebkurai iespējamai ietekmei uz nodarbināto drošību un veselību, kuru rada darba vietas optiskā starojuma mijiedarbība ar gaismjutīgām ķīmiskām vielām;

16.5. jebkurai netiešai ietekmei (tai skaitā īslaicīgam apžilbinājumam, eksplozijai vai liesmai);

16.6. nosacījumam par rezerves aprīkojuma esību, kas paredzēts optiskā starojuma iedarbības līmeņa samazināšanai;

16.7. nodarbināto veselības pārbažu rezultātiem, kā arī uz zinātniskiem pētījumiem balstītai informācijai par optiskā starojuma ietekmi uz nodarbināto veselību;

16.8. vairāku optiskā starojuma avotu mijiedarbībai;

16.9. lāzera ierīču vai citu optiskā starojuma avotu klasifikācijai, ko norāda iekārtas ražotājs, un ar to saistītajai bīstamības pakāpei, īpaši ņemot vērā 3.B vai 4.klases lāzera ierīču vai līdzīgas klasifikācijas citu optiskā starojuma avotu radīto bīstamību (vidēji augstu vai augstu);

16.10. citai informācijai, ko snieguši optiskā starojuma avotu un ar tiem saistītā aprīkojuma ražotāji.

17. Darba devējs dokumentē visus optiskā starojuma radītā riska novērtēšanas un mērīšanas rezultātus un glabā tos trīs gadus. Pēc noteiktā termiņa beigām minēto informāciju nodod glabāšanai arhīvā.

III. Optiskā starojuma radītā riska novēršana vai samazināšana

18. Novēršot vai samazinot optiskā starojuma radīto risku, darba devējs ievēro Darba aizsardzības likumā noteiktos darba aizsardzības vispārīgos principus.

19. Darba devējs atbilstoši Darba aizsardzības likumā noteiktajām prasībām konsultējas ar nodarbinātajiem vai viņu uzticības personām jautājumos, kas saistīti ar optiskā starojuma radīto risku darba vidē, kā arī rada iespēju nodarbināto līdzdalībai attiecīgo jautājumu risināšanā.

20. Darba devējs atbilstoši riska novērtējuma rezultātiem veic nepieciešamos pasākumus (tai skaitā organizatoriskos – iedarbības laika samazināšana, atpūtas pauzes) optiskā starojuma radītā riska novēršanai vai samazināšanai līdz minimumam (zemākajam praktiski iespējamajam līmenim), pamatojoties uz tehnisko progresu un izmantojot jaunākos līdzekļus optiskā starojuma radītā riska avota kontrolei.

21. Ja, veicot darba vides riska novērtējumu, konstatē, ka ekspozīcijas robežvērtības (1. un 2.pielikums) var tikt pārsniegtas, darba devējs darba aizsardzības pasākumu plānā ietver šādus konkrētajās darba vietās veicamus organizatoriskus un tehniskus pasākumus:

21.1. izmantot darba metodes, kas samazina optiskā starojuma radīto risku;

21.2. izvēlēties darba aprīkojumu, kuram ir mazāks optiskā starojuma iedarbības līmenis, ņemot vērā veicamo darbu;

21.3. veikt tehniskus pasākumus optiskā starojuma iedarbības līmeņa samazināšanai, ja nepieciešams, uzstādot aprīkojumu optiskā starojuma iedarbības līmeņa samazināšanai, tai skaitā bloķēšanas ierīces, aizsargekrānu vai līdzīgas ierīces nodarbināto veselības aizsardzības nodrošināšanai;

21.4. nodrošināt darba vietu iekārtojuma un darba aprīkojuma apkopi un uzturēšanu atbilstoši normatīvajiem aktiem par darba aizsardzības prasībām darba vietās un lietojot darba aprīkojumu;

21.5. optimizēt darba vietu plānojumu un izvietojumu;

21.6. ierobežot optiskā starojuma iedarbības ilgumu un līmeni;

21.7. nodrošināt nodarbinātos ar piemērotiem individuālajiem aizsardzības līdzekļiem;

21.8. veikt pasākumus saskaņā ar darba aprīkojuma ražotāju norādījumiem.

22. Šo noteikumu 21.punktā minētajās darba vietās darba devējs izvieto attiecīgas drošības zīmes saskaņā ar normatīvajiem aktiem par darba aizsardzības prasībām drošības zīmju lietošanā. Darba devējs nodrošina bīstamo zonu norobežošanu un ierobežotu piekļūšanu šīm zonām, ja pakļaušana optiskā starojuma radītajam riskam ir pamatota un ierobežojumi ir tehniski iespējami.

23. Ja pēc darba devēja veiktajiem darba aizsardzības pasākumiem optiskā starojuma radītā riska samazināšanai ekspozīcijas robežvērtības optiskajam starojumam tomēr ir pārsniegtas, darba devējs:

23.1. nekavējoties veic pasākumus, lai nepieļautu nodarbināto pakļaušanu šādam optiskajam starojumam un samazinātu tā iedarbību, nodrošinot, lai tas nepārsniegtu ekspozīcijas robežvērtības;

23.2. analizē un nosaka iemeslus, kuru dēļ optiskā starojuma iedarbība pārsniedz ekspozīcijas robežvērtības;

23.3. veic izmaiņas darba aizsardzības pasākumos, lai novērstu optiskā starojuma ekspozīcijas robežvērtību atkārtotu pārsniegšanu.

24. Darba devējs nodrošina, lai nodarbinātie, kas pakļauti optiskā starojuma radītajam riskam darba vietā, un viņu pārstāvji tiktu attiecīgi apmācīti un viņiem saprotamā veidā informēti par:

24.1. optiskā starojuma iedarbību un iespējamo risku nodarbināto drošībai un veselībai;

24.2. darba aizsardzības pasākumiem, kas novērš vai līdz minimumam samazina optiskā starojuma radītā riska ietekmi uz nodarbināto drošību un veselību;

24.3. rezultātiem, kas iegūti optiskā starojuma radītā riska novērtēšanā, un to nozīmi;

24.4. optiskā starojuma iedarbības dēļ radušos veselības traucējumu pazīmēm, savlaicīgu veselības traucējumu atklāšanas nozīmi un rīcību, ja ir radušies veselības traucējumi;

24.5. apstākļiem, kādos nodarbinātajiem ir tiesības uz veselības uzraudzību, kā arī par obligātās veselības pārbaudes nozīmi;

24.6. drošām darba metodēm, kā arī pareizu un drošu darba aprīkojuma lietošanu, lai novērstu vai līdz minimumam samazinātu optiskā starojuma radīto risku;

24.7. pareizu un piemērotu individuālo aizsardzības līdzekļu lietošanu.

IV. Nodarbināto veselības pārbaude

25. Ja nodarbinātais pakļauts optiskā starojuma radītā riska iedarbībai, kas pārsniedz ekspozīcijas robežvērtības (1. un 2.pielikums), darba devējs nodrošina nodarbināto obligātās veselības pārbaudes atbilstoši normatīvajiem aktiem par kārtību, kādā veicama obligātā veselības pārbaude, lai pēc iespējas agrāk diagnosticētu optiskā starojuma izraisītos veselības traucējumus un nodrošinātu kvalitatīvu nodarbināto veselības aizsardzību.

26. Darba devējs pēc pieprasījuma nodrošina optiskā starojuma radītā riska novērtējuma rezultātu pieejamību nodarbinātajam, nodarbinātā ģimenes ārstam un arodslimību ārstam, kurš veic nodarbinātā obligāto veselības pārbaudi.

27. Ja obligātajā veselības pārbaudē konstatē nodarbinātā veselības traucējumus, kurus arodslimību ārsts novērtē kā optiskā starojuma iedarbības radītās sekas:

27.1. ārsts nodarbināto informē par viņa veselības pārbaudes rezultātiem un sniedz ieteikumus veselības aprūpei arī pēc optiskā starojuma ietekmes izbeigšanas, kā arī informē darba devēju par veselības pārbaudes rezultātiem atbilstoši normatīvajiem aktiem par kārtību, kādā veicama obligātā veselības pārbaude;

27.2. darba devējs nekavējoties organizē citu nodarbināto veselības pārbaudes, kuri tikuši pakļauti līdzīgai optiskā starojuma iedarbībai;

27.3. darba devējs pārskata risku novērtējumu, kas veikts saskaņā ar šo noteikumu II nodaļu, un pasākumus riska novēršanai vai samazināšanai.

28. Darba devējs nodrošina nodarbināto veselības pārbaudes rezultātu dokumentēšanu. Pēc Valsts darba inspekcijas pamatota pieprasījuma darba devējs izsniedz veselības pārbaudes karšu kopijas.

29. Darba devējs ņem vērā veselības pārbaudes rezultātus, plānojot un nosakot darba aizsardzības pasākumus optiskā starojuma radītā riska novēršanai vai samazināšanai līdz pieļaujamajam līmenim.

V. Noslēguma jautājums

30. Noteikumi stājas spēkā 2010.gada 27.aprīlī.

Informatīva atsauce uz Eiropas Savienības direktīvu

Noteikumos iekļautas tiesību normas, kas izriet no Eiropas Parlamenta un Padomes 2006.gada 5.aprīļa Direktīvas 2006/25/EK par veselības un drošības minimālajām prasībām attiecībā uz darba ņēmēju pakļaušanu riskiem, ko izraisa fizikāli faktori (mākslīgais optiskais starojums) (19.atsevišķā direktīva Direktīvas 89/391/EEK 16.panta 1.punkta nozīmē).

Ministru prezidents, bērnu, ģimenes un sabiedrības integrācijas lietu ministrs *V.Dombrovskis*

Labklājības ministrs *U.Augulis*

Redakcijas piebilde: noteikumi stājas spēkā ar 2010.gada 27.aprīli.

Labklājības ministrijas iesniegtajā redakcijā

1.pielikums

Ministru kabineta

2009.gada 30.jūnija noteikumiem Nr.731

Neviendabīga optiskā starojuma iedarbības vērtību noteikšana

1. Biofiziski pamatotas optiskā starojuma iedarbības vērtības var noteikt ar šādām formulām: